

Nie bądź zdziwiony, że czasownik ma różne strony

Materiał zawiera 5 ilustracji (fotografii, obrazów, rysunków), 10 ćwiczeń, w tym 6 interaktywnych.

Nie bądź zdziwiony, że czasownik ma różne strony

Źródło: Contentplus.pl sp. z o.o., licencja: CC BY 3.0.

Ćwiczenie 1

Zapoznaj się z rysunkami lub ich opisami i przeczytaj informacje pod nimi. W każdym zdaniu wskaż czynność i jej wykonawcę.

strona czynna

Fryzjerka czesze Zosię.

podmiot = wykonawca
czynności

strona bierna

Zosia jest czesana
przez fryzjerkę.

podmiot = przedmiot
czynności

strona zwrotna

Zosia czesze się.

wykonawca
podmiot = i przedmiot
czynności

Źródło: Learnetic SA, licencja: CC BY 4.0.

Źródło: zpe.gov.pl, licencja: CC BY 3.0.

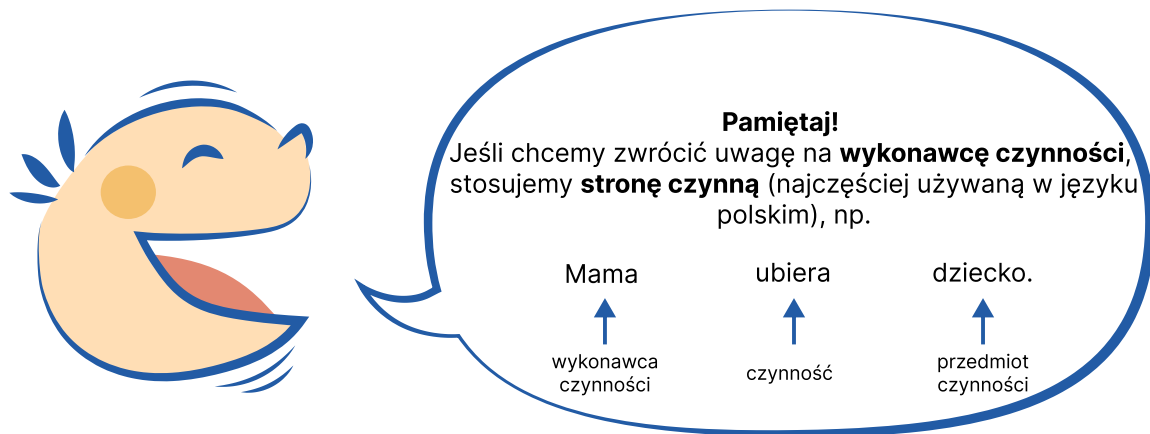
Pamiętaj!

Dzięki stronom czasownika można wyrazić zależności między wykonawcą czynności a jej przedmiotem. Zdania będące komunikatem o tej samej treści można zapisać w dwojaki sposób, stosując czasownik w stronie czynnej lub biernej – w zależności od tego, na co chcemy zwrócić uwagę w zdaniu.

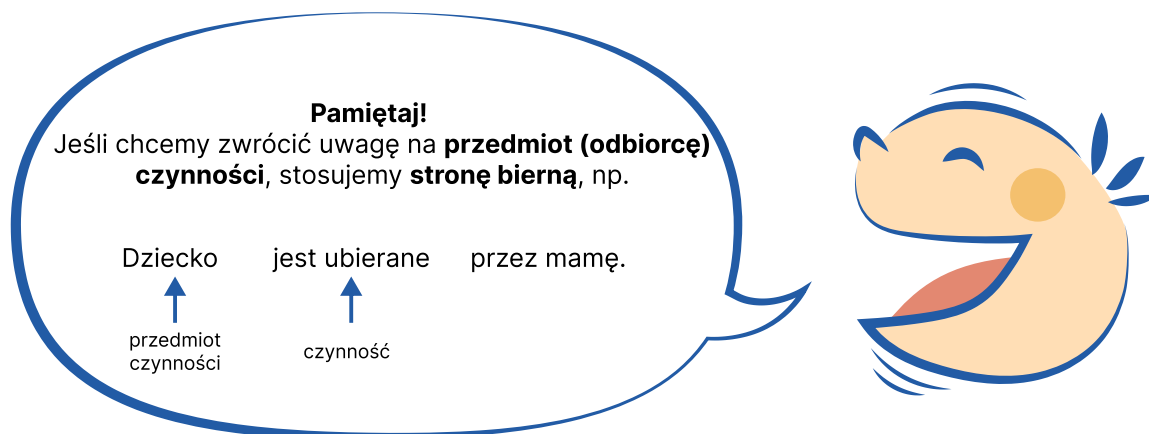
Źródło: Learnetic SA, licencja: CC BY 4.0.

W poniższych przykładach użyto trzech różnych form tego samego czasownika. Każda z nich oznacza czynność inaczej ukierunkowaną.

Strona czynna czasownika

Źródło: Learnetic SA, licencja: CC BY 4.0.

Strona bierna czasownika

Źródło: Learnetic SA, licencja: CC BY 4.0.

Pamiętaj!

Jeśli wykonawca czynności jest jednocześnie jej przedmiotem, stosujemy **stronę zwrotną**, np.

Dziecko   ubiera   się.

podmiot jest wykonawcą i odbiorcą czynności

Uwaga!

Nie zawsze zaimek zwrotny *się* wskazuje na stronę zwrotną, np. *śmieje się, boi się*.

Strona zwrotna czasownika

Źródło: Learnetic SA, licencja: CC BY 4.0.

Ćwiczenie 2

Zaznacz zdania, w których występują czasowniki w stronie czynnej.

☐ niebieski

Tekst przysięgi lekarskiej został ułożony przez Hipokratesa.

Ciała Egipcjan były balsamowane w celu uchronienia ich przed rozkładem.

Rolnicy znad Tygrysu, Eufratu i Nilu nawadniali swe pola wodą z kanałów .

Najstarsza gra planszowa (wraz z pionkami!) została znaleziona w pewnym grobowcu egipskim sprzed ok. 4000 lat p.n.e.

Zarówno Egipcjanie, jak i Egipcjanki stosowali kolorowe cienie do powiek.

Indianie z Gujany do dziś zszywają swoje rany szczękami ogromnych mrówek.

Źródło: zpe.gov.pl, licencja: CC BY 3.0.

Ćwiczenie 3

Przekształć podane zdania ze strony czynnej na stronę bierną.

Wzór: Jacek napisał list. – List został napisany przez Jacka.

Sprzedawczyni zamknęła sklep. –

Chłopiec przepisał starannie dyktando. –

Kucharka ugotowała pyszną zupę. –

Mariusz zepsuł wczoraj komputer. –

Himalaistka zdobyła kolejny ośmiotysięcznik. –

Źródło: Contentplus.pl sp. z o.o., licencja: CC BY 3.0.

Pamiętaj!

Strona bierna czasownika składa się z dwóch wyrazów:
czasownika *być*, *stać się*, *zostać* w formie osobowej
i formy przymiotnikowej czasownika,
np. *ubrany*, *nagrany*, *odprawiony*, *złapany*.

Złodziej		został złapany		na gorącym uczynku.
↑		↑		↑
podmiot	+	orzeczenie imienne	+	dopełnienie

Uwaga!

Stronę bierną możesz tworzyć, stosując orzeczenie imienne,
np. Zosia została uczesana przez fryzjerkę.

Konstrukcja strony czynnej

Źródło: Leametic SA, licencja: CC BY 4.0.

Ćwiczenie 4

Do podanych czasowników dopisz nazwę przedmiotu ulegającego czynności, a następnie utwórz formę 3. osoby liczby pojedynczej czasu przeszłego strony biernej.

Wzór: ukradł obraz - obraz został ukradziony; oglądał film - film był oglądany.

czasownik	rzeczownik	zwrot w stronie biernej
umył	____	____
czytał	____	____
wypił	____	____
kopał	____	____
namalował	____	____
oddał	____	____
pożyczył	____	____

Ćwiczenie 5

Dopasuj do siebie części zdania na podstawie podanych w nawiasach instrukcji.

Pierwsze dzwony (3. osoba l. mnogiej, r. niemęskoosobowy, s. bierna, czasownik dokonany)

pojawіło się po raz pierwszy ok. r. 3000 p.n.e.

Coca-Cola (3. osoba l. pojedynczej, r. żeński, s. bierna, czasownik dokonany)

pierwsi używali pionu (linki z ciężarkiem).

Budowniczo wie egipscy (3. osoba l. mnogiej, r. męskoosobowy, s. czynna, czasownik niedokonany)

została wypuszczona na rynek w 1886 roku.

Ozdobne szkło (3. osoba l. pojedynczej, r. nijaki, s. czynna, czasownik dokonany)

zostały stworzone przez Chińczyków za czasów dynastii Szang (1600–1027 p.n.e.).

Źródło: Contentplus.pl sp. z o.o., licencja: CC BY 3.0.

Ćwiczenie 6

Przeczytaj podane zdania i uzupełnij tabelę, określając formy czasownika według podanego wzoru.

Zdanie	Osoba	Liczba	Rodzaj	Strona	Aspekt
Rubik wypuścił na rynek swoją kostkę w 1980 r.	3	pojedyncza	męski	czynna	dokonany
Pierwsze cegły były robione z formowanej ręcznie gliny.	____	____	____	____	____
Pierwsze symbole liczb pojawiły się prawdopodobnie po raz pierwszy w Egipcie ok. 3500 r. p.n.e.	____	____	____	____	____
Skamieniały chleb sprzed 5000 lat został znaleziony w południowo-wschodniej Anglii przez brytyjskich archeologów.	____	____	____	____	____
W XIX w. w Anglii narodziła się kolej parowa.	____	____	____	____	____

Źródło: zpe.gov.pl, licencja: CC BY 3.0.

Ćwiczenie 7

Wskaż, które z poniższych zdań można przekształcić na stronę bierną. Skąd to wiesz?

1. Architekci zaprojektowali niezwykle funkcjonalny budynek.
2. Zadowolony pies macha ogonem.
3. Lekkoatletka biegnie przez płotki.
4. Rolnik zaorał całe pole.
5. Samolot wylądował awaryjnie na autostradzie.
6. Zjedliśmy przepyszną pizzę.
7. Kotek wlaźł na płotek.
8. Mechanik od ręki naprawił samochód.

Źródło: zpe.gov.pl, licencja: CC BY 3.0.

Pamiętaj!

Czasowniki, które nie mają strony biernej, nazywamy **nieprzechodnimi**, np. *iść*.
Czasowniki mające stronę czynną i bierną nazywamy **przechodnimi**, np. *posolić* (*został posolony*).

Kucharz doprawił zupę. Zupa została poprawiona przez kucharza.

czasownik w stronie czynnej

czasownik w stronie biernej

Źródło: Learnetic SA, licencja: CC BY 4.0.

Ćwiczenie 8

Przyporządkuj czasowniki przechodnie i nieprzechodnie do odpowiednich kategorii.

Czasowniki przechodnie

Czasowniki nieprzechodnie

biec

oglądać

nabić

pójść

ściąć

wytrzepać

umrzeć

nosić

spać

wyschnąć

strzec

płonąć

poprosić

ĆWICZENIE: Które są przechodnie?

Źródło: Contentplus.pl sp. z o.o., licencja: CC BY 3.0.

Ćwiczenie 9

Ułóż zdania w stronie czynnej i biernej z podanymi czasownikami przechodnimi.

czasownik	strona czynna	strona bierna
wyrzucić	____	____
wyszczotkować	____	____
wymyślić	____	____
wymawiać	____	____
wylansować	____	____
wygiąć	____	____

Źródło: Contentplus.pl sp. z o.o, licencja: CC BY 3.0.

Ćwiczenie 10

W notatce o faraonie zaznacz kolorami czasowniki: formy strony czynnej – na zielono, a formy strony biernej – na żółto.

 zielony

 żółty

Echnaton – syn Amenhotepa III i królowej Teje, władca starożytnego Egiptu z XVIII dynastii. Faraon, który w czasie swych rządów obalił odwieczny porządek egipskich bogów i wprowadził w Egipcie wiarę w jednego tylko boga Atona (boga miłości, boga tarczy słonecznej). Przeniósł stolicę z Teb do nowo wybudowanego na jałowej pustyni miasta słońca – Achetaton. Po jego śmierci mieszkańcy wrócili do wiary w starych bogów. Wzniesione przez niego miasto zostało opuszczone. Nieznani sprawcy zniszczyli świątynie Atona, a wszelkie ślady po niezwykłym faraonie zostały wymazane z wszelkich zapisów i pamięci.

Źródło: zpe.gov.pl, licencja: CC BY 3.0.